

Sygn. akt IV CSK 621/17

POSTANOWIENIE

Dnia 29 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa „T..” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
spółki komandytowo-akcyjnej w T.
przeciwko "A.." M.A. i M.E. Spółce Jawnej w M.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 29 maja 2018 r.,
na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w G.
z dnia 9 marca 2017 r., sygn. akt I ACa [...] /16,

- 1) odrzuca skargę kasacyjną w części dotyczącej rozstrzygnięcia uwzględniającego apelację pozwanej (punkt I),**
- 2) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w pozostałym zakresie,**
- 3) zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy w G. zasądził od pozwanej „A.” M.A. i M.E. spółki jawnej w M. na rzecz powódki „T.” spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowo-akcyjnej w T. kwotę 20.151,39 euro z ustawowymi odsetkami od kwot częściowych szczegółowo opisanych w sentencji. Wyrokiem z dnia 9 marca 2017 r. Sąd Apelacyjny w G., uwzględniając częściowo apelację pozwanej, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że obniżył zasądzoną kwotę do 17.151,39 euro oraz oddalił powództwo, a także apelację pozwanej w pozostałym zakresie. W motywach rozstrzygnięcia stwierdził, że usprawiedliwione jest stanowisko powódki, że kara umowna w wysokości 20.000 euro, którą pozwana zgłosiła do potrącenia, jest w okolicznościach sprawy rażąco zawyżona i powinna podlegać miarkowaniu do kwoty 3.000 euro, z uwagi na brak szkody po stronie pozwanej oraz jednorazowy i nie polegający na agresywnym przejmowaniu klientów pozwanej sposób działania powódki.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwaną w całości. Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazała, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne w postaci konieczności odpowiedzi na pytania: 1) czy na gruncie obowiązujących przepisów prawa może stanowić uzasadnioną podstawę dla miarkowania kary umownej okoliczność, iż pozwana nie poniosła żadnej szkody w sytuacji, gdy strony ustaliły w umowie zapłatę kary umownej w określonej wysokości nie za fakt i rozmiar wyrządzonej szkody, ale za jakiegokolwiek działania zmierzające do jej wyrządzenia; 2) czy prawidłowym jest dokonanie miarkowania kary umownej przez Sąd przy założeniu, że zarówno powódka, jak i pozwana w swoich umowach stosują zapisy o karze umownej podobnie sformułowane i z podobną lub tożsamą intencją stron, tj. kara umowna należna jest za podjęcie jakichkolwiek czynności zmierzających do przejęcia klienta (klauzula powódki), w szczególności takich jak: kontakt z klientem lub też złożenie oferty na transport określony w zleceniu transportowym (klauzula pozwanej); 3) czy Sąd powinien dokonywać miarkowania kary umownej w sytuacji, kiedy powódka podjęła wszelkie środki zmierzające bezpośrednio do wykonania

z góry powziętego zamiaru i wyrządzenia szkody pozwanej, jednakże zakończyła swój czyn na etapie usiłowania, z uwagi na działania pozwanej uniemożliwiające dokonanie czynu. Czy wobec obowiązującej zasady odpowiedzialności, iż za usiłowanie powinna zostać wymierzona kara jak za dokonanie, miarkowanie przez Sąd kary nie stoi w sprzeczności z podstawową zasadą odpowiedzialności za usiłowanie i czy nie stanowi bezpodstawnego uprzywilejowania powódki.

Zdaniem skarżącej zachodzi również potrzeba wykładni przepisów prawnych, które budzą poważne wątpliwości i wymagają odpowiedzi na pytania: 1) czy prawidłowym jest dokonanie miarkowania kary umownej przy założeniu, że nie istnieje żadna okoliczność łagodząca dla działań powódki niezgodnych z treścią przyjętego przez nią zobowiązania umownego determinującego zapłatę kary umownej; 2) czy brak wyrządzenia szkody, a także jednorazowe działanie powódki polegające na próbie przejęcia jednego klienta, nie zaś na agresywnym działaniu, które kwalifikowane jest przez Sąd, jako przejmowanie wielu klientów pozwanej, może stanowić ważną i skuteczną podstawę do zmiarkowania wysokości kary umownej w sposób istotny, tj. o 85 %, przy założeniu, że intencją stron było objęcie sankcją w postaci kary umownej jakiejkolwiek próby przejęcia klienta; 3) czy przy założeniu, że mamy do czynienia z podmiotami profesjonalnymi działającymi w jednej branży, będącymi względem siebie zarówno kontrahentami i konkurentami, Sąd miał podstawy do miarkowania kary umownej i zastosowania z otwartego katalogu przesłanek miarkowania kary umownej przesłanki braku wyrządzenia szkody oraz jednorazowej próby przejęcia klienta pozwanej przez powódkę. Czy sąd prawidłowo zmiarkował karę umowną w świetle ukształtowanych dotychczas rozbieżnych i budzących wątpliwości poglądów doktryny w tym zakresie, w zestawieniu z elementem sprawiedliwości społecznej. Czy w takiej sytuacji zmiarkowanie przez Sąd wysokości kary umownej do minimalnej, symbolicznej jej wartości, zapewnia spełnienie zarówno funkcji represyjnej kary umownej, odstraszającej dłużnika przed niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania oraz funkcji zabezpieczającej uzasadnione interesy wierzyciela.

W ocenie skarżącej skarga jest również oczywiście uzasadniona (w zakresie zagadnień prawnych oznaczonych w skardze, jako 2, 3 i 5), ponieważ w toku postępowania apelacyjnego nie zostały zrealizowane funkcja rozpoznawcza

i kontrolna sądu apelacyjnego, co przejawia się w niezgodnej z zasadami doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania analizie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w zakresie oceny przesłanek uzasadniających miarkowanie kary umownej.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu w części dotyczącej rozstrzygnięcia uwzględniającego apelację i oddalającej częściowo powództwo (punkt I wyroku). Rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego, w tym zakresie, stanowi konsekwencję częściowego uwzględnienia apelacji skarżącej i nadania wyrokowi Sądu pierwszej instancji nowej treści. W tej części orzeczenie Sądu pierwszej instancji jest korzystne dla pozwanej, skoro na skutek częściowego uwzględnienia apelacji, skierowane przeciwko niej powództwo zostało oddalone, co do kwoty 3.000 euro wraz z ustawowymi odsetkami, a dopuszczalność skargi kasacyjnej, podobnie jak innych środków zaskarżenia, uzależniona jest od wykazania przez skarżącego interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia, który uwarunkowany jest wykazaniem pokrzywdzenia tym orzeczeniem (*gravamen*). Ocena pokrzywdzenia, stanowiącego warunek dopuszczalności zaskarżenia, musi poprzedzać badanie zasadności środka zaskarżenia. Oznacza to, że skarga kasacyjna pozwanej, w tej części, jako niedopuszczalna na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. podlegała odrzuceniu (por. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2014 r., II CSK 44/14, nie publ.)

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi

nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ. i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/04, nie publ.).

Wskazanie natomiast przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151). Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy w danej kwestii wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. m. in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 976/14, nie publ.).

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie spełnia tych wymogów. Skarżąca nie wykazała możliwości zaistnienia rozbieżnych ocen przedstawionych przez siebie problemów, ani nie przeprowadziła żadnego pogłębionego wywodu

prawnego dla wykazania, że jej wątpliwości stanowią istotne zagadnienie prawne wymagające zaangażowania Sądu Najwyższego. Argumentacja skarżącej jest jednostronna i ograniczona do przedstawienia własnego stanowiska prawnego w opozycji do stanowiska Sądu Apelacyjnego. Ponadto rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącej skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani do odpowiedzi na jej wątpliwości, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego stosowania przepisów (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2015 r., I PK 4/15, nie publ.).

Zagadnienie miarkowania kary umownej, było już wielokrotnie przedmiotem wyjaśnień Sądu Najwyższego i brak podstaw do kolejnej wypowiedzi w tym przedmiocie. Wskazuje się, że miarkowanie kary umownej jest przejawem prawa sądu do ingerencji w stosunki umowne równorzędnych podmiotów, a katalog kryteriów pozwalających na zmniejszenie kary umownej jest otwarty. Oceniając wysokość kary umownej w związku z podniesieniem zarzutu jej miarkowania, z uwagi na jej rażące wygórowanie, należy brać pod uwagę szereg wypracowanych w orzecznictwie Sądu Najwyższego kryteriów, w tym istnienie szkody oraz jej rozmiar. Względy aksjologiczne przemawiają, bowiem za tym, że zastrzeżenie kary nie powinno prowadzić do nieuzasadnionego wzbogacenia wierzyciela. Szkada spowodowana niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania determinuje interes wierzyciela chroniony przez zapłatę kary umownej, a przewidziane w art. 484 § 2 k.c. miarkowanie kary umownej ma przeciwdziałać dysproporcjom między wysokością zastrzeżonej kary umownej a godnym ochrony interesem wierzyciela (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2003 r., III CZP 61/03, OSNC 2004, nr 5, poz. 69 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2018 r., II PK 301/16, nie publ., z dnia 17 czerwca 2016 r., IV CSK 674/15, nie publ., z dnia 12 lutego 2015 r., IV CSK 276/14, nie publ., z dnia 16 stycznia 2009 r., III CSK 198/08, nie publ., z dnia 21 listopada 2007 r., I CSK 270/07, nie publ., z dnia 11 stycznia 2007 r., II CSK 400/06, nie publ., z dnia 30 listopada 2006 r., I CSK 259/06, nie publ., z dnia 12 maja 2006 r., V CSK 55/06, nie publ., z dnia 21 czerwca 2002 r., V CKN 1075/00, nie publ., z dnia 4 stycznia 1973 r., I CR 376/72, nie publ., i z dnia 2 czerwca

1970 r., II CR 167/70, OSNC 1970, nr 11, poz. 214). W orzecznictwie Sądu Najwyższego dostrzeżono również, że kara umowna może stać się rażąco wygórowana w rozumieniu art. 484 § 2 k.c. już w momencie jej zastrzegania albo stać się rażąco wygórowaną w następstwie późniejszych okoliczności, do których zalicza się fakt, że szkoda wierzyciela jest znikoma (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2018 r., II PK 301/16, nie publ.).

Z analizy wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wynika, że skarżąca nie zgłasza wątpliwości na tle art. 484 § 2 k.c. lecz kwestionuje zastosowanie tego przepisu w okolicznościach rozpoznawanej sprawy. Nie rozróżnia przy tym zasadności i skuteczności zastrzeżenia kary umownej od jej miarkowania i odwołuje się do prawnokarnej koncepcji usiłowania. Natomiast bogactwo stanów faktycznych, implikujące niuansowanie oceny prawnej w zakresie istnienia podstaw do miarkowania kary umownej, w tego rodzaju sprawach przez sądy powszechne, nie stanowi problemu prawnego powstałego na tle konkretnych przepisów prawa, których rozstrzygnięcie niezbędne dla sprawy, stwarza realne i poważne trudności, przekraczające poziom występujący zwykle w przypadku każdego procesu decyzyjnego sądu orzekającego w konkretnej sprawie.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance wymienionej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga wykazania niewątpliwej, widocznej *prima facie*, bez konieczności głębszej analizy, sprzeczności orzeczenia z zasadniczymi i nie podlegającymi różnej wykładni przepisami albo jego wydania w wyniku oczywiście błędnej, widocznej bez głębszej analizy prawniczej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa. Natomiast skarżący przedstawiając, jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie skargi kasacyjnej „oczywiste naruszenie prawa” powinien wykazać kwalifikowany charakter tego naruszenia (por. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004, nr 6, poz. 100 i z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49).

Skonfrontowanie zaskarżonego orzeczenia z uzasadnieniem wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala na stwierdzenie, by spełniona została, wyżej zdefiniowana, przesłanka oczywistej zasadności skargi.

Nie jest możliwe jednoczesne skuteczne wykazywanie, że w sprawie istnieją wątpliwości interpretacyjne dotyczące przepisów prawa i że skarga oparta na naruszeniu tych przepisów jest oczywiście uzasadniona, jak to czyni skarżąca w zakresie zagadnień prawnych przedstawionych w punktach 2, 3, 5 wniosku (por. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, nie publ. i z dnia 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, nie publ.). Nie ulega bowiem wątpliwości, że ta sama kwestia, nie może stanowić źródła zagadnienia o problemowym i niejasnym charakterze i zarazem podstawy ewidentnej zasadności skargi kasacyjnej, możliwej do stwierdzenia, bez prowadzenia bardziej złożonych rozumowań.

Ponadto, w postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, a podstawą skargi nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów i oceny dowodów (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.), czego nie respektuje skarżąca odwołując się w podstawach skargi wprost do art. 233 § 1 k.p.c. Istota zarzutów skargi, z którymi skarżąca wiąże jej oczywistą zasadność, polega natomiast na zakwestionowaniu poczynionych przez Sąd Apelacyjny ustaleń faktycznych i oceny dowodów, czyli zagadnień usuwających się spod kontroli kasacyjnej.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3, art. 99 i w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2018, poz. 265), nie znajdując podstaw do zasądzenia kosztów zastępstwa w wysokości podwójnej stawki minimalnej.

jw

ał